

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Rzeszów, dnia 4 lutego 2013 r.

Poz. 575

UCHWAŁA NR XXX/169/2012 RADY GMINY PAWŁOSIÓW

z dnia 28 grudnia 2012 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pawłosiów na lata 2013 - 2016

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. Nr 142, poz. 1591) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Rada Gminy Pawłosiów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 - 2016 dla Gminy Pawłosiów" stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały zleca się Wójtowi Gminy Pawłosiów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, a Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 - 2016 dla Gminy Pawłosiów podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Eugeniusz Piasecki

Załącznik do Uchwały Nr XXX/169/2012
Rady Gminy Pawłosiów
z dnia 28 grudnia 2012 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2013 - 2016 DLA GMINY PAWŁOSIÓW

Spis treści:

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Pawłosiów na lata 2013 - 2016
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanym i na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)
 - 5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu
 - 5.2.1. Zarys historii obszaru gminy
 - 5.2.2. Krajobraz kulturowy
 - 5.2.3. Zabytki nieruchome
 - 5.2.4. Zabytki archeologiczne
 - 5.2.5. Dziedzictwo niematerialne
 - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
 - 5.5. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenia programowe - zestawienie celów priorytetowych, kierunków działań i zadań do realizacji programu opieki nad zabytkami Gminy Pawłosiów na lata 2013 - 2016
8. Instrumenty wdrażania i realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Pawłosiów
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków
12. Aneksy

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jest ważnym czynnikiem życia i działalności człowieka. Zabytki są cennym elementem kultury przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka, jak również i materialnym śladem przeszłości. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób

przyczynić się do rozwoju społeczno - gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Opracowanie **Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami** ma na celu poprawę stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy. Środkiem do tego prowadzącym jest między innymi określenie w programie zasad dotyczących finansowania i organizacji działań ochronnych wobec obiektów i obszarów dziedzictwa kulturowego (w tym ustanawiania ustawowych form jego ochrony) oraz działań organizacyjnych, edukacyjnych i wychowawczych prowadzonych wobec lokalnej społeczności.

Spodziewanym efektem będzie, stworzenie dla rozwoju gospodarczego gminy atrakcyjnego, markowego produktu turystycznego oraz uwrażliwienie mieszkańców gminy na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego. Gminny program opieki nad zabytkami, przyczyni się do istotnej poprawy stanu zasobów gminnego dziedzictwa kulturowego. Poprawa nastąpi w wyniku realizacji działań edukacyjnych, organizacyjnych i finansowych oraz upowszechnienia w świadomości społeczeństwa gminy potrzeb i zasad ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

Niniejszy „Program...” jest opracowywany na 4 lata i przyjęty przez radę Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, następnie jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Z realizacji programu wójt, co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy. Kolejne opracowania tego typu powinny stanowić kontynuację oraz uściślenia bądź modyfikację przyjętych w niniejszym „Programie...” celów działania wobec dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu. Gminny program opieki nad zabytkami

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Pawłosiów na lata 2013 - 2016

Podstawę prawną opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pawłosiów stanowiły następujące akty prawne:

Ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym /Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm./;

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm./;

Głównymi celami opracowania niniejszego programu, są przesłanki wynikające z art. 87, ust. 2 ustawy:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.),

która określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest także ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy m.in. zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art.5 Konstytucji RP)

Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.(art.6 Konstytucji RP)

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86 Konstytucji RP).

Strategicznym dokumentem programowym rozwoju społeczno-gospodarczego państwa jest "Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013" przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 roku. Jest to dokument ramowy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej funkcjonującej w warunkach rynkowych, ale również dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem przedmiotowej strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem wytyczającym strategiczne cele polityki, który jednocześnie służy wdrożeniu strategii w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest "Narodowy Program Kultury - Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 - 2013".

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:

Dokumentami planistycznymi sporządzonymi dla obszaru województwa podkarpackiego i powiatu jarosławskiego są:

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2020

Potencjał rozwojowy województwa podkarpackiego rozumiany jako baza społeczno-gospodarczego rozwoju regionu określony został przez Zespół Programujący złożony z osób reprezentujących różnorodne środowiska opiniotwórcze województwa podkarpackiego.

Efekty jego pracy analizowane były również przez sektorowe grupy robocze, powołane odrębnie dla każdego z zasadniczych obszarów strategicznych.

Podstawowe znaczenie szczególnie dla rozwoju turystyki, a także agroturystyki mają walory środowiskowe, czyste środowisko naturalne, przyrodnicze bogactwo regionu, dziedzictwo kulturowe.

Potencjał rozwojowy regionu wzbogacony jest ponadto o zasoby surowcowe, jak gaz ziemny, drewno, surowce budowlane, a także wody geotermalne. Szczególnie istotne znaczenie dla rozwoju regionu ma potencjał rzeszowskiego ośrodka akademickiego oraz szkół wyższych państwowych i niepaństwowych funkcjonujących w regionie.

Celem głównym strategii jest podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności.

Cel zostanie osiągnięty wówczas, gdy nastąpi:

- dążenie gospodarki regionu do dynamicznego wzrostu gospodarczego,
- podnoszenie konkurencyjności przedsiębiorstw, podmiotów gospodarczych i instytucji,
- rozwój rynku pracy,
- nasilanie powiązań gospodarczych, społecznych i kulturowych przestrzeni wewnątrz regionalnej z różnymi kategoriami otoczenia (światowe, europejskie, krajowe, ponadregionalne).

Umożliwi to podniesienie międzynarodowej i krajowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez:

- wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która tworzyć będzie warunki do zwiększenia zatrudnienia,

- wzrost dochodów gospodarstw domowych i poziomu życia ludności.

Prowadzić to będzie do poprawy jakości życia społeczności regionu podkarpackiego poprzez:

- stopniowe zwiększanie zasobów finansowych, kapitałowych i intelektualnych społeczeństwa
- rozwijanie powiązań z otoczeniem regionalnym,
- intensyfikowanie wykorzystania wewnętrznych zasobów oraz wykreowanych nowych zasobów potencjalnych,
- ograniczanie zarysowującej się tendencji marginalizacji regionu w przestrzeni europejskiej.

Strategia Rozwoju Powiatu Jarosławskiego na lata 2008 - 2015

Strategia Rozwoju Powiatu jest dziełem zbiorowym społeczności lokalnej. Dokument ten, mimo iż jest przede wszystkim dokumentem orientującym działania Rady Powiatu i Starosty Jarosławskiego, winien zyskać powszechne poparcie społeczności oraz mobilizować ją do wspólnych wysiłków w jego realizacji. Sama Strategia powinna być promowana wśród mieszkańców powiatu i działających na jego terenie podmiotów. Powiat jarosławski w obecnych granicach powstał dnia 1 stycznia 1999 r. Położony jest we wschodniej części województwa podkarpackiego, w południowo-wschodniej części kraju. Siedmiokilometrowa granica powiatu stanowi wschodnią granicę kraju z Ukrainą, jest swoistą „Bramą na Ukrainę”.

W planie strategicznym wyłonione zostały cztery obszary strategiczne, w ramach których określono cele i kierunki działań na lata 2008 - 2015. Wyznaczone pola działań są ze sobą silnie powiązane.

Jednym z 4 obszarów strategicznych jest **kapitał ludzki**, który w IV Priorytecie: Dbłość o dziedzictwo kulturowe oraz tworzenie warunków do zwiększenia dostępności do kultury i sportu oraz rozwoju turystyki zakłada dwa cele:

Cel 1: Wspieranie działalności kulturalnej i sportowej na terenie powiatu

- 1.1. Podtrzymywanie lokalnych tradycji kulturowych, w tym wspieranie twórców kultury ludowej.
- 1.2. Promowanie imprez uwzględniających specyfikę regionu.
- 1.3. Wspieranie działań na rzecz promowania różnorodności kulturowej regionów, w tym wymiany kulturalnej dzieci i młodzieży.
- 1.4. Wsparcie działalności sekcji sportowych oraz szkolnych klubów sportowych przy szkołach ponadgimnazjalnych.

Cel 2: Promocja walorów turystycznych regionu

- 2.1. Zwiększenie dostępności do informacji turystycznej o powiecie jarosławskim.
- 2.2. Wspieranie tworzenia ośrodka informacji turystycznej.
- 2.3. Promocja i kreowanie rozwoju lokalnych produktów turystycznych.

Natomiast w obszarze strategicznym **Infrastruktura techniczna i komunikacyjna**

Priorytet I: Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i turystycznej zakłada:

Cel 2: Poprawa i rozwój infrastruktury turystycznej, sportowej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego

2.1. Zwiększanie możliwości dostępu do kultury mieszkańców powiatu, w tym rozwój systemu informacji kulturalnej.

2.2. Renowacja zabytków kultury.

2.3. Modernizacja, doposażenie i ochrona dóbr kultury.

2.4. Budowa, rozbudowa i modernizacja szlaków turystycznych, przyrodniczych, architektonicznych, etc.

2.5. Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej oraz tworzenie warunków do jej efektywnego wykorzystania I:

Podtrzymywanie lokalnych tradycji kulturowych spowoduje zachowanie tożsamości regionalnej, która jest określana jako jedna z głównych składowych procesu unowocześniania warunków życia. Wymaga to zrównoważenia rozwoju jako podstawy trwałej polityki społecznej, kulturalnej i przestrzennej, a także zachowania dziedzictwa kulturowego, rewitalizacji i rewitalizacji kulturowej środowiska.

Wspieranie działalności kulturalnej i sportowej na terenie powiatu powinno następować poprzez: tworzenie właściwych warunków rozwoju instytucji kultury i sportu, odpowiedniej bazy materialnej oraz zapewnienie środków materialnych na działalność ustawową i statutową.

Działania należy skierować również na rozwój systemu informacji kulturalnej i turystycznej, zwiększanie możliwości korzystania ze współczesnych środków komunikowania się, w tym z Internetu, dla wykorzystania tego medium w rozwoju regionu (tworzenie regionalnych baz danych o możliwościach aktywności kulturalnej, informatorów, prezentację ofert kulturalnych). Działaniu temu posłuży wsparcie pielęgnowania historii kraju i regionu, kształtowanie świadomości kulturowej mieszkańców powiatu, szczególnie wśród młodzieży szkolnej. Zadania wspierające działalność sportową skupią się w sekcjach sportowych oraz szkolnych klubach sportowych przy szkołach ponadgimnazjalnych. Walory turystyczne powiatu wskazują, że gospodarka turystyczna powinna stanowić jeden ze strategicznych kierunków jego rozwoju.

Uchwała Nr XLVIII/522/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Podkarpackiego

W niniejszym planie przyjęto następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

1. Współistnienie środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego ze szczególnym uwzględnieniem różnych form ochrony środowiska naturalnego oraz tworzenie warunków do racjonalnego wykorzystania tego środowiska.

2. Zasada maksymalnej integracji działań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności walorów krajobrazowych, przyrody, ochrony bioróżnorodności przyrody i krajobrazu kulturowego w sferze badawczej, społeczno-gospodarczej i ekonomicznej oraz w wojewódzkich programach sektorowych, na obszarach transgranicznych i na obszarach stykowych z sąsiednimi województwami.

3. Przeznaczenie obszarów predysponowanych do ochrony przyrodniczej i krajobrazowej oraz obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe o różnym reżimie ochronnym, oparte o dokładne rozpoznanie zasobów, waloryzację terenu i określenie odporności środowiska na antropopresję.

4. Tworzenie spójnego systemu ekologicznego poprzez rozwój wielko- przestrzennych obszarów ochrony środowiska naturalnego i krajobrazowego.

5. Promocja obszarów koncentracji walorów turystycznych, zespołów i obiektów turystycznych, zespołów i obiektów zabytkowych w celu ich gospodarczego wykorzystania.

6. Ograniczanie negatywnych skutków działalności urządzeń infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz różnych form aktywności społecznej i gospodarczej na środowisko naturalne i kulturowe.

7. Ograniczanie negatywnych skutków występowania zjawisk erozji, powstawania osuwisk, złazisk itp.

8. Restytucja obszarów zdegradowanych i zdewastowanych.

9. Racjonalna gospodarka surowcami mineralnymi w sposób uwzględniający zachowanie wartości środowiska naturalnego i kulturowego.

10. Ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej oraz utrzymanie ładu przestrzennego w obrębie dawnych układów urbanistycznych i obszarów proponowanych do ochrony krajobrazu kulturowego.

11. Łagodzenie konfliktów społecznych związanych z tworzeniem systemu prawnej ochrony środowiska naturalnego i ochrony kontekstu przestrzennego cennych obiektów i zespołów kultury materialnej

Program opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2010 - 2013

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, iż opracowanie programu opieki nad zabytkami ma na celu:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

2. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Dokumentami strategicznymi wykonanymi na poziomie gminy Pawłosiów są:

Strategia rozwoju Gminy Pawłosiów została opracowana w czerwcu 1999 roku przez Biuro Analiz Ekonomiczno - Prawnych RARR SA. Strategia rozwoju gminy jest niezbędnym i cennym materiałem wyjściowym dla potrzeb studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Przedstawiona strategia wypracowana została w wyniku połączonych wysiłków lokalnych środowisk i instytucji odpowiedzialnych za gospodarczy i społeczny rozwój gminy Pawłosiów. Szczególnie cenna okazała się pomoc środowisk samorządowych, w tym przedstawicieli Rady Gminy i sołectw. Strategia ma kluczowe znaczenie dla samorządu terytorialnego, pragnącego osiągnąć sukces.

Podstawową funkcją strategii jest z jednej strony dostarczenie informacji podmiotom gospodarczym, inwestorom i mieszkańcom o długookresowych uwarunkowaniach rozwoju i sposobach rozwiązywania problemów, jakie w związku z nimi powstaną, z drugiej strony są to także deklaracje i zobowiązania władz do podjęcia określonych przedsięwzięć i działań.

W rozdziale 6 „Kultura i Turystyka” zawarto informacje o upowszechnianiu kultury na terenie gminy Pawłosiów. Obecnie jednostką odpowiedzialną za promowanie kultury jest powołany na podstawie uchwały Rady Gminy Pawłosiów z dnia 27 listopada 2007 r. Gminny Ośrodek Kultury.

Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego zostało opracowane w latach 2001 - 2002 przez Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie Oddział zamiejscowy w Przemyśle oraz przyjęte Uchwałą Nr XXXII/193/2002 Rady Gminy Pawłosiów z dnia 20 sierpnia 2002. Składa się z dwóch części:

I. Uwarunkowania Rozwoju Gminy Pawłosiów stanowi analizę zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Część ta zawiera opis i rys historyczny miejscowości, spis obiektów zabytkowych, wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do Rejestru Zabytków, wykaz cmentarzy zabytkowych, charakterystykę stanowisk archeologicznych.

II. Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego i Polityka Przestrzenna Gminy Pawłosiów. Podstawę ochrony środowiska kulturowego w tej części Studium stanowią strefy ochrony konserwatorskiej:

- **Strefa „A”** - pełnej ochrony konserwatorskiej historycznej struktury przestrzennej, działalność konserwatorska w obrębie tej strefy powinna zmierzać do przeprowadzenia rewaloryzacji zachowanych elementów, uczytelnienie i rekonstrukcję elementów zniekształconych, prawidłowe uzupełnienie struktury i usunięcie elementów dysharmonizujących.

- **Strefa „B”** - pośredniej ochrony konserwatorskiej, zachowanych elementów układu przestrzennego w zakresie zaplanowania skali i bryły zabudowy, działalność konserwatorska w obrębie tej strefy powinna zmierzać do rekonstrukcji obiektów o wartościach kulturowych i na dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji terenu.

- **Strefa „K”** - ochrony krajobrazu integralnie związanego z zespołem lub obiektem zabytkowym, działalność konserwatorska w obrębie strefy polega na zachowaniu krajobrazu naturalnego, oczyszczenie terenu z elementów zniszczonych, wprowadzenie funkcji rekreacyjnych lub reprezentacyjnych.

- **Strefa „E”** - ochrona ekspozycji zespołów i obiektów zabytkowych, w obrębie strefy obowiązuje zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych, względnie ograniczenie gabarytów zabudowy.

- **Strefa „OW”** - obserwacji archeologicznej, obejmuje obszary z zarejestrowanymi stanowiskami archeologicznymi oraz rejon o potencjalnych możliwościach odkrywczych. Działalność konserwatorska zmierzać winna do zapewnienia ochrony zabytków i stanowisk archeologicznych.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Pawłosiów 2004 - 2006 z perspektywą na lata 2007 - 2013, został opracowany w sierpniu 2004 r. i przyjęty Uchwałą Nr XV/102/2004 Rady Gminy Pawłosiów z dnia 27 sierpnia 2004. Podstawowym celem sporządzenia Planu Rozwoju było stworzenie możliwości decyzyjnych w sprawach podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie rzeczowym oraz finansowym, w dłuższej perspektywie czasowej. Dokument ma charakter poznawczy oraz służy możliwie szerokiemu i kompleksowemu rozpoznaniu obecnego stanu rozwoju, wyodrębnieniu uwarunkowań sprzyjających rozwojowi.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

Obowiązujące Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego przyjęte Uchwałami Rady Gminy Pawłosiów w latach 1995 - 2003 obejmują granicami obszar o powierzchni około 30 ha położony w Pawłosiu, Kidałowicach, Werzbniej, Tywonii, Widnej Górze, Cieszacinie Małym. Na terenie objętym tymi planami nie występują obiekty zabytkowe ani stanowiska archeologiczne.

Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Pawłosiów został przyjęty Uchwałą NR III/14/2006 Rady Gminy Pawłosiów z dnia 28 grudnia 2006 roku oraz zmieniającą ją Uchwałą NR VI/46/2007 Rady Gminy Pawłosiów z dnia 04 czerwca 2007 roku. Opracowanie Planu Gospodarki Odpadami dla Gminy Pawłosiów jest zgodne z zapisami ustawy o odpadach z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami. PGO uwzględnia obowiązujące przepisy prawa, przyjęte przez Polskę zobowiązania wynikające z uzyskania minimalnych poziomów odzysków i recyklingu odpadów opakowaniowych i bioodpadów, hierarchię postępowania z odpadami: unikanie i minimalizacja powstawania odpadów, ponowne jej użycie oraz końcowe unieszkodliwianie. Obecnie opracowywany jest nowy projekt programu, który zostanie przyjęty uchwałą końcem 2012 roku.

Najwięcej informacji dotyczących istnienia obiektów zabytkowych na terenie Gminy Pawłosiów znajduje się w Studium Uwarunkowań oraz Strategii Rozwoju.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Gmina Pawłosiów należy kulturowo do obszaru tzw. traktu krakowskiego, którym zwykło się określać konglomerat kultur obszarów przygranicznych zawierający elementy dziedzictwa polskiego, ruskiego, żydowskiego i ukraińskiego. W sąsiadującym z gminą Jarosławiu znajdują się zabytki świadczące o wielokulturowym charakterze regionu takie jak kościoły, cerkiew, synagoga i inne budowle prywatne. W gminie Pawłosiów zachowały się zespoły dworsko - parkowe bądź ich pozostałości. Do najcenniejszych należy zaliczyć zabudowania pałacowe w Pawłosiu, Ożańsku i Cieszacinie Wielkim wraz z otaczającymi je parkami. Zespoły podworskie znajdują się w Kidałowicach i Cieszacinie Małym. Charakterystycznym elementem krajobrazu ziemi pawłosiowskiej są przydrożne kapliczki. Najstarsza z nich datowana na XVII wiek zachowała się w Pawłosiu. Na terenie gminy nie ma zabytkowych obiektów sakralnych. Zabytkowy

charakter posiadają natomiast niektóre cmentarze. W rejestrze zabytków oprócz zabudowań dworskich i podworskich znajduje się 8 obiektów.

W zamierzchłej przeszłości tereny wokół Jarosławia były obiektem rywalizacji między państwem Wielkomorawskim a Rusią. Jednak w końcu X wieku w ramach podboju ziem plemion lechickich obszar ten zajęli Polanie. W tym czasie o te tereny walczyli też Czesi i Węgrzy.

Na początku XI wieku, gdy państwo polskie przechodziło kryzys, tereny wokół Jarosławia zajęli Rusini księcia Jarosława Mądrego. Od tej pory aż do początków XIV wieku ziemie te należały do Rusi, do Księstwa Halicko-Włodzimierskiego. W 1323 księciem halicko-włodzimierskim został książę wywodzący się z Piastów mazowieckich Bolesław zwany odąd Bolesławem Jerzym II. Był to sprzymierzeniec Polski i Kazimierza Wielkiego. Gdy w 1340 roku Bolesław Jerzy II został otruty, na podstawie wcześniejszych umów z Kazimierzem Wielkim ziemie księstwa miały zostać włączone do Królestwa Polskiego. Kazimierz Wielki wyruszył z wyprawą wojenną i ostatecznie w 1345 roku przyłączył do Polski znaczną część Rusi Czerwonej z Przemyślem i Jarosławiem. Aby umocnić polską władzę król nadawał ziemie rycerzom uczestniczącym w wyprawach na Ruś. Być może już w czasach Kazimierza Wielkiego powstały pierwsze osady na terenie obecnej gminy Pawłosiów. Na pewno istniał już wtedy duży gród Jarosław. Po bezpotomnej śmierci Kazimierza Wielkiego ziemie Rusi Czerwonej były pod władzą księcia opolskiego Władysława, który na wielką skalę rozpoczął akcję kolonizacyjną tych ziem. To właśnie za jego czasów w 1375 roku lokowano miasto Jarosław na prawie niemieckim.

Po wstąpieniu na tron Polski królowej Jadwigi, Władysław Opolczyk został usunięty z Rusi, która przeszła pod rządy Polski. W 1387 roku Jarosław i okolice zostały nadane Jaśkowi z Tarnowa wojewodzie sandomierskiemu wywodzącemu się z Lelewitów- Tarnowskich Jeden z potomków Jaśka Spytek pisał się już z Jarosławia. Tereny wokół miasta należały administracyjnie do województwa ruskiego dzielącego się na 4 ziemie, w tym ziemię przemyską, do której należał Jarosław. Początki osadnictwa w gminie wiążą się niewątpliwie z początkami miasta Jarosławia. Ośrodki miejskie zawsze skupiały wokół siebie liczne wsie dostarczające im żywności. Część wsi powstało jeszcze przed nadaniem tych ziem Tarnowskiemu – Jarosławskiemu (Wierzbna, Tywonina) a pozostałe w większości związane były z osadnictwem Jarosławskich i ich wasali: Cieszańskich (Ramszów), Łysakowskich i innych. Jarosławszczyzna leżała w niebezpiecznej okolicy. W XVII wieku te tereny pustoszyły najazdy tatarskie, kozackie, szwedzkie a nawet rozruchy awanturniczej szlachty. Sytuacja taka trwała aż do połowy XVIII wieku. W tym czasie dominującą rolę w tych ziemiach odgrywały różne rody: Zamoyscy, Lubomirscy, Sieniawscy, Sobiescy i Czartoryscy. W 1772 roku ziemia jarosławska znalazła się w obrębie I zaboru Polski. Od tej pory aż do 1918 roku należała do monarchii Austrii (od 1867 austro - węgierskiej).

Tereny gminy Pawłosiów zawsze były związane z Jarosławiem. W tym mieście była parafia, poczta i urzędy. Poszczególne miejscowości gminy stanowiące w drugiej połowie XIX wieku oddzielne samorządy należały do powiatu jarosławskiego. W 1915 roku przez gminę przechodził front I wojny światowej. Na terenie Widnej Góry doszło w maju 1915 do decydującej o losach ziemi jarosławskiej bitwy pomiędzy armiami austriacką a rosyjską. Od 1918 roku powiat jarosławski wszedł w skład województwa lwowskiego w odrodzonej II Rzeczypospolitej.

Gmina dzieli się na 10 sołectw:

Cieszacina Mała - nazwa pochodzi prawdopodobnie od wyrazu „ciosać”, co oznaczałoby, iż nadano nazwę miejscowości od wykonywanych prac związanych z wyrębem lasów, które niegdyś rosły na tym terenie. Zapewne wokół dwóch folwarków „Kisielów” i „Cieszacinek” powstały osady wiejskie około II połowy XVI w.

Cieszacina Wielka - wieś położona na Pogórzu Rzeszowskim, 12 km na południowy zachód od Jarosławia. Przez miejscowość przebiega droga lokalna z Jarosławia do Przeworska. Wieś – wzmiankowana po raz pierwszy w 1423 r., powstała zapewne w XIV w. Należała pierwotnie do Cieszańskich, później do Porudenckich i Terleckich, ostatnim właścicielem był hr. Jan Drohojowski. Obecnie wśród nowej zabudowy wsi przetrwało wiele zabytkowych drewnianych domów. W centrum wioski, na zboczu doliny, położony jest zespół podworski. W parku krajobrazowym z XVIII – XIX w., mocno zdewastowanym, znajduje się ciekawy eklektyczny dworek. Współcześnie w latach 90-tych XX w. na terenie podworskim został wybudowany budynek szkoły wraz z salą gimnastyczną.

Kidaliwice - mała wieś podmiejska, położona na południu od granic miasta Jarosław, niespełna 4 km. Zabudowania wsi głównie zlokalizowane w płytkiej dolinie potoku wśród falistych wyniosłości

Podgórze Jarosławskiego. Kidałowice - wzmiankowane w XV w. wchodziły w skład dóbr jarosławskich, pod koniec XVI w. dostały się w posiadanie Jezuitów. Po kasacie zakonu rząd austriacki sprzedał majątek rodzinie Siemieńskich. W zabudowie wsi zachowało się wiele zabytkowych domów i zagród z końca XIX w. lub pocz. XX w., dawna szkoła wybudowana w latach 1919-1920. We wschodniej części wsi na wyniosłości znajdują się pozostałości dawnego dworu zbudowanego w XIX w., zniszczonego po ostatniej wojnie. Zachowały się również resztki parku krajobrazowego, założonego na reliktach starszego założenia. Na skraju lasu, przy drodze do Rokietnicy znajduje się miejsce pamięci narodowej upamiętniające wydarzenia z II wojny światowej, rozstrzeliwania jarosławskich patriotów przez hitlerowców.

Pawłosiów - wieś podmiejska sąsiadująca od południowego zachodu z Jarosławiem, położona na skraju Pogórza Rzeszowskiego, ok. 2 km od centrum miasta. Stosunkowo duża część zabudowana zlokalizowana jest wzdłuż płytkiej doliny. Pawłosiów pojawia się w dokumentach w 1440 r. Pierwotnie wieś nazywała się Pawłowo Selo (Pawłowe Sioło), jeszcze w 1794 r. nazywana była Pawłosiowem. W 1571 r. właścicielka Jarosławia, Zofia ze Sprowy Kostkowa, zapisała wieś kolegium Jezuitów. Po kasacji zakonu w 1773 r. rząd austriacki sprzedał wieś Siemieńskim. W obecnej zabudowie wsi stare domy miesza się z nowymi. Na północnym skraju wsi znajduje się zespół podworski założony przez Jezuitów w XVIII w., dwór, park i kilka XIX – wiecznych budynków.

Szczytna - wieś istniała już przed 1476 r., dane historyczne mówią, iż właśnie w tym roku rycerz Jakub z Krzywczy, kupuje tą wieś od wdowy Anny po Ściborze Korytko z Dybkowa (dzisiejszej Sieniawy) i którą w 1508 r. przekazuje parafii rzymsko- katolickiej w Jarosławiu, następnie miejscowość przechodzi na własność klasztoru jezuickiego w Jarosławiu. Nazwa prawdopodobnie pochodzi od zamieszkałych tu „szczytników” wyrabiających szczyty czyli tarcze.

Wierzbna - położona zaledwie 6 km od Jarosławia miejscowość, nazwę swoją zyskała od zalesionego terenu, położonego między dwoma wzgórzami, wchodziła w skład majątku Czarotoryskich. Wieś zapewne istniała już w połowie XX wieku.

Ożańsk - Ta wieś powstała najpóźniej na początku XV wieku. Jej pierwszym znanym właścicielem był Szymon z Ożańska. Po jego śmierci żona Katarzyna oraz Jan zaczęli wyprzedawać rodzinny majątek. W końcu XVIII wieku Ożańsk był niewielką miejscowością. Według spisu z 1785 roku mieszkało w nim 102 osoby. Na początku XIX wieku dziedzicami wsi byli Leopold Terlecki a następnie(po 1850) jego syn Marceł. W końcu XIX wieku dobra Ożańska weszły w skład dóbr Witolda Czarotoryskiego. Z opisu pochodzącego z końca XIX wieku dowiadujemy się, że „wieś leży u źródeł potoku, należy do parafii i urzędu pocztowego w Jarosławiu i ma 236 mieszkańców. Większość społeczności stanowią katolicy. Folwark liczy 252 morgi. Według spisu powszechnego z 1921 roku w Ożańsku było 47 domów mieszkalnych. Ludność miejscowości wynosiła 298 osób, wszyscy byli katolikami.

Tywonina - Tywonina powstała jeszcze przed objęciem tych ziem przez Tarnowskich, a więc przed 1387 rokiem. Może na to wskazywać również nazwa wsi, która prawdopodobnie bierze początek od słowa „tywun” oznaczającego kiedyś naczelnika wsi. W końcu XV wieku Tywonina należała do dóbr Jarosławskich, jej dziedzicem był Spytek Jarosławski. Kolejne losy miejscowości są więc podobne do innych wsi rodu Jarosławskich.

Po śmierci Spytka w 1519 roku dziedzicem została Anna córka Spytka, żona Stanisława Odrowąża, a następnie ich syn Stanisław Odrowąż wojewoda podolski i kasztelan lwowski. Ze związku z księżniczką Anną Mazowiecką urodziła się Zofia poślubiona Janowi Kostce. To właśnie ona była kolejną dziedziczką. Następnie wieś przeszła na córkę Zofii Annę, żonę Aleksandra Ostrońskiego. Tywonina w XVI wieku była dzierżawiona różnym pomniejszszym rodóm szlacheckim, ale cały czas stanowiła własność dziedziców Jarosławia. Wdowa po Ostrońskim Anna, z rodu Kostków, miała siostrę Katarzynę. Dnia 6 VII 1594 roku Anna spłaciła siostrę zostawszy jedyną "panią na Jarosławiu". Od tej pory mogła swobodnie dysponować majątkiem. W tym samym roku Anna Ostrońska przekazała zakonowi jezuitów folwark Tywonina. Wieś aż do 1773 roku należała do dóbr jezuickich, których głównym ośrodkiem był Pawłosiów. W 1773 roku zakon jezuitów uległ kasacji a dobra ziemskie zakonu zostały sprzedane Siemieńskim. Od 1777 roku aż do 1944 folwarkiem w Tywoni zarządzali Siemieńscy.

Maleniska - Sołectwo zajmuje 233 ha, w tym 188,86 ha gruntów ornych. Według danych na koniec 2011 r. miejscowość zamieszkuje 572 mieszkańców, w tym 286 kobiet.

Widna Góra - Jest nowym sołectwem powstałym w 2009 roku, zajmuje 384 ha. Jest to najbardziej rozwijająca się część gminy, gdyż położona jest blisko Jarosławia i zarejestrowanych jest tam dużo podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

5.2.2 Krajobraz kulturowy

Gmina Pawłosiów należy do interesujących miejsc Podkarpacia, położona jest przy drodze krajowej nr 4 (Zgorzelec - Korczowa) i magistrali kolejowej E30 (Kraków - Przemyśl), łączy Europę Zachodnią z Ukrainą. Obszar gminy Pawłosiów leży w dorzeczu Sanu, wzdłuż którego ukształtowało się szerokie obniżenie tworzące mezoregion nazywany Doliną Dolnego Sanu. Środowisko florystyczne gminy jest urozmaicone, głównymi jego elementami są użytki rolne, zbiorowiska łąkowe, lasy i zbiorowiska wodne związane z podmokłymi łąkami. Lasy występują w dwu skupiskach, w południowej części gminy (między wsiami Pawłosiów i Cieszacin Wielki) oraz w południowo-wschodniej części (poniżej wsi Kidałowice). Gmina posiada w swoim terenie nieliczne zasoby środowiska kulturowego. Do najcenniejszych zaliczyć należy zespoły dworsko-parkowe w Pawłosiowie, Ożańsku, Cieszacinie Wielkim oraz pozostałości zespołów podworskich w Cieszacinie Małym. Zasoby kulturowe wzbogacają zabytkowe kapliczki, najczęściej murowane. Najstarszą zachowaną jest kapliczka murowana św. Antoniego pochodząca z XVII w., która znajduje się w parku w Pawłosiowie. Na terenie gminy nie zachowały się zabytkowe obiekty sakralne, natomiast zachowały się nieliczne zabytkowe cmentarze (m.in. cmentarz rzymskokatolicki w Maleniskach z 1930 r.). Na istniejących cmentarzach, znacznie zmienionych w okresie kilkudziesięciu lat, istnieje jeszcze kilka nagrobków o wartościach historycznych (np. na cmentarzu w Maleniskach mogiła Lotników, którzy zginęli nad Pawłosiowem we wrześniu 1939 r.). Niezbędne jest ich zachowanie i odpowiednia opieka nad nimi. Dodatkowym walorem krajobrazu kulturowego jest dość licznie występująca zabudowa mieszkalna i zagroda drewniana pochodząca k. XIX w. - p. XX w. oraz pojedyncze obiekty murowane.

5.2.3 Zabytki nieruchome

I. Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków

1. ZESPÓŁ DWORSKI, wpisany do rejestru zabytków dnia 16.01.1984 pod numerem A-402
2. ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY, wpisany do rejestru zabytków dnia 02.01.1987 pod numerem A-178
3. PARK PODWORSKI, wpisany do rejestru zabytków dnia 05.01.1987 pod numerem A-177

II. Wykaz istniejących obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków

W wykazie znalazły się nieruchome obiekty zabytkowe, znajdujące się w GEZ.

W związku z sytuacją, że niektóre budynki zostały rozebrane oraz skreślone z ewidencji Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu, to nie są ujęte w poniższym zestawieniu.

CIESZACIN MAŁY

1. KAPLICZKA obok domu nr 62, mur., l. 20 XX.
2. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:
 - a. oficyna, wł. Jerzy i Stanisław Zapalscy, mur., 1910,
 - b. pozostałości parku, XIX
3. DOM NR 13 wł. Genowefa Małek, drewn. 1937
4. DOM NR 35, wł. Franciszek Misiąg, drewn., 1935
5. DOM NR 47, wł. Tomasz Zapszała, drewn., 1926
6. DOM NR 49, wł. Władysław Kuźniar, drewn., 1915
7. DOM NR 52, wł. Wiesław Zabłocki, drewn., 1904
8. DOM NR 56, wł. Marian Szawarniak, drewn., ok. 1880
9. DOM NR 64, wł. Wojciech Kudrański, drewn., 1928
10. DOM NR 65 wł. Stefania Wyczawska, drewn., 1929

11. DOM NR 90, wł., Józef Paryła, drewn., 1932
12. DOM NR 91, wł., Eugeniusz Zabłocki, drewn., 1930.
13. Stanowisko archeologiczne nr 7/49, w obrębie obszaru 104-82
14. Stanowisko archeologiczne nr 4/46, w obrębie obszaru 104-82
15. Stanowisko archeologiczne nr 1(18), w obrębie obszaru 104-81

CIESZACIN WIELKI

1. KAPLICZKA MB SZKAPLERZNEJ, mur., 1890
2. KAPLICZKA SERCA PANA JEZUSA, obok domu nr 25, mur., 1913
3. KAPLICZKA obok domu nr 53, mur., ok. 1925
4. SZKOŁA, mur., 1905
5. SZKOŁA, DREWNIANA, 1937-1938
6. ZAGRODA NR 173, wł., Marta Dusiło:
 - a. Stodoła, drewn., 1910
7. DOM NR 12, wł., Wiktoria Fedorec, drewn. 1931
8. DOM NR 14, wł., Józef Niedźwiedź, drewn., 1935
9. DOM NR 17, wł., Maria Watras, drewn., 1938
10. DOM NR 29, wł., Maria Stachowicz, drewn., 1929
11. DOM NR 48, wł. Karol Sroka, drewn., 1928-1929
12. DOM NR 53, wł., Edward Rusinek., drewn. 1921
13. DOM NR 88, wł., Augustyn Kułaj., drewn., 1934
14. DOM NR 93, wł., Barbara Kostecka, drewn., 1932
15. DOM NR 101, wł., Bronisław Misiąg, drewn., 1920
16. DOM NR 118, wł., Teresa Dusiło, drewn., ok. 1920
17. DOM NR 135, wł., Stanisława Blok, drewn., ok. 1933-1934
18. DOM ZE STAJNIĄ NR 137, wł., Tadeusz Blok, drewn., ok. 1939
19. DOM NR 150, wł., Jan Janisz, drewn., ok. 1930
20. DOM NR 154, wł., Franciszek Kucab., drewn., 1937-1938
21. DOM NR 157, wł., Franciszek Woźniak., drewn., 1923
22. DOM NR 168, wł., Janina Tomaszewska., drewn., 1935
23. DOM NR 178, wł., Stanisław Blok, drewn., ok. 1930
24. DOM NR 179a, wł., Józef Mazinowicz, drewn., 1920
25. DOM, ob. Sklep, wł. GS, drewn., 1933-1934
26. STODOŁA w zagrodzie nr 111, wł. Stanisław Szczupak, drewn., ok. 1910
27. Stanowisko archeologiczne nr 24(35), w obrębie obszaru 104-82
28. Stanowisko archeologiczne nr 21(28), w obrębie obszaru 104-82
29. Stanowisko archeologiczne nr 17(24), w obrębie obszaru 104-82

KIDAŁOWICE

1. KAPLICZKA, mur. 1902
2. SZKOŁA, ob. dom mieszkalny, mur. 1919-1920

3. DOM NR 14, wł. Jadwiga Wrucha, drewn., 1928
4. DOM NR 20, wł. Edward Czajkowski, drewn., 1920
5. DOM ZE STAJNIĄ NR 35, wł. Łucja Kołtan, 1905
6. DOM NR 51, wł. Józef Pelc drewn., 1880
7. DOM ZE STAJNIĄ I STODOŁĄ NR 55, wł. Kazimiera Jóźwik, drewn., 1914
8. DOM NR 56, wł. Maria Graboń drewn., 1914
9. DOM NR 60, wł. Karolina Lonc drewn., 1904
10. DOM NR 63, wł. Leokadia Biała, drewn., 1935
11. DOM ZE STAJNIĄ NR 94, wł. Tadeusz Tymoczek, drewn., ok. 1900
12. DOM NR 95, wł. Jadwiga Kurpiel, drewn., ok.1910
13. DOM ZE STAJNIĄ I STODOŁĄ NR 96, wł. Józef Brodowicz, drewn., 1904
14. Stanowisko archeologiczne nr 10/42, w obrębie obszaru 104-83
15. Cmentarz rzymsko-katolicki, II poł. XIX w.

MALENISKA

1. KAPLICA CMENTARNA, mur., 1 ćw. XX
2. KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ, mur., pocz. XX
3. DOM NR 60, wł. Tadeusz Krzeszowski, drewn., 1927
4. DOM NR 102, wł. Zofia Matrejek, drewn., 1939
5. cmentarz rzymsko - katolicki, daw. Ewangelicki, 1930 r.
6. mogiła oficera Wermachtu

OŻAŃSK

1. KAPLICZKA MB NIEPOKALANEJ obok domu nr 67 mur., 1920
2. KAPLICZKA MB RÓŻAŃCOWEJ (w parku) mur., początek XX wieku
3. SZKOŁA drewn., 1905
4. DOM NR 35, wł. Stanisław Baran, drewn., 1934
5. Stanowisko archeologiczne nr 11(80), w obrębie obszaru 103-82
6. Stanowisko archeologiczne nr 85, w obrębie obszaru 103-81
7. Stanowisko archeologiczne nr 5(17), w obrębie obszaru 104-81
8. Dwór, mur., 1936, przebud. l. 60 XX
9. 2 obory, mur., 1936

PAWŁOSIÓW

1. KAPLICZKA ŚW. ANTONIEGO, mur., XVIII.
2. KAPLICZKA przy domu nr 50, murowana z 1910 r.
3. KAPLICZKA, mur ok. poł XIX
4. KAPLICZKA MB NIEPOKALANEJ, mur. 1904
5. DOM NR 10, wł. Stanisław Świętoniowski, drewn., 1927-1928.
6. DOM NR 12, wł. Hanna Kądziołka, drewn, ok. 1920
7. DOM NR 19, wł. Wojciech Mazurek, drewn., l. 30 XX
8. DOM NR 31, wł. Elżbieta Pasło, drewn, l 20 XX

9. DOM ZE STAJNIĄ NR 77, wł. Bronisław Świętoniowski, drewn., 1903
 10. DOM NR 103, wł. Stefania Sąsiadek, drewn., 1926
 11. DOM NR 113, wł. Aniela Cieliczko, drewn., 1890
 12. DOM NR 139, wł. Stanisław Potoczny, drewn., 1935
 13. DOM NR 148, wł. Katarzyna Kret, drewn., ok.1929
 14. DOM NR 149, wł. Jan Szarek, drewn., l. 20 XX
 15. DOM NR 158, wł. Maria Niemiec, drewn., 1935
 16. DOM NR 180, wł. Jadwiga Kuźniar, drewn., 1920
 17. DOM NR 188, wł. Maria Czarna, drewn., ok.1900
 18. DOM NR 221, wł. Franciszek Wróbel, drewn., 1911
 19. DOM NR 236, wł. Janina Mazurkiewicz, drewn. 1936
 20. DOM NR 251, wł. Stanisław Słupek, drewn., 1931
 21. DOM NR 253, wł. Józefa Mitura, drewn., l. 20 XX
 22. DOM ZE STAJNIĄ NR 267, wł. Stanisław Trojnar, drewn., ok. 1930
 23. DOM NR 279, wł. Zbigniew Długoń, drewn., ok. 1930
 24. DOM NR 341, wł. Tomasz Żuk, drewn., 1920.
 25. Stanowisko archeologiczne nr 39(104), w obrębie obszaru 104-82
 26. Stanowisko archeologiczne nr 44(109), w obrębie obszaru 104-82
 27. Stanowisko archeologiczne nr 6/71, 11/76, 12/77, 13/78, 14/79, w obrębie obszaru 104-82
 28. cmentarz wojenny
 29. cmentarz epidemiczny, 1856 r. - stanowi część cmentarza w Maleniskach
- Obiekty wchodzące w skład zespołu dworskiego:
30. obora, mur., 2 poł. XIX
 31. stodoła, mur., 2 poł. XIX
 32. spichlerz, mur., 2 poł. XIX
 33. łamus, mur., 2 poł. XIX

SZCZYTNA

1. ŚWIETLICA WIEJSKA, wł. UG Pawłosiów, drewn., 1929-1930
2. DOM ZE STAJNIĄ NR 15, wł. Tomasz Kowalski, drewn., 1938-1939
3. DOM NR 19, wł. Krzysztof Drozdowicz, drewn., ok. 1927
4. DOM NR 43, wł. Józef Kulikowski, drewn., ok. 1900
5. DOM NR 46, wł. Józef Japola, drewn., 1923
6. DOM NR 61, wł. Henryk Dudek, drewn., 1932
7. DOM NR 66, wł. Wiktoria Lepik, drewn., 1934
8. DOM NR 74, wł. Maria Adamkiewicz, drewn., 1938

TYWONIA

1. KAPLICZKA, mur., k. XIX
2. ŚWIETLICA WIEJSKA, drewn., l. 30 XX
3. DOM ZE STAJNIĄ NR 22, wł. Julia Półtorak, drewn., 1930

4. DOM NR 24, wł. Maria i Teresa Szyper, drewn., 1923
5. DOM NR 89, wł. Maria Wróbel, drewn., 1925
6. DOM NR 109, wł. Janina Nalepa, drewn., 1924
7. DOM NR 114, wł. Maria Misiąg, drewn., 1911
8. DOM NR 122, wł. Aleksander Kubas, drewn. 1910
9. DOM NR 123, wł. Urszula Maga, drewn., 1932
10. Stanowisko archeologiczne nr 6(55), w obrębie obszaru 103-82

WIDNA GÓRA

1. DOM NR 23, wł. Teresa Szumińska, drewn., 1938
2. DOM NR 49, wł. Jan Siwoń, drewn., 1911
3. DOM NR 66, wł. Emilia Pióro, drewn., 1938.

WIERZBNA

1. KAPLICZKA obok domu nr 50, mur., 1910
2. ZAGRODA NR 10, wł. Helena Wilk:
 - a.dom, mur., 1920,
 - b.stodoła, drewn., 1910
3. DOM NR 5, wł. Henryk Nowak, drewn., 1920
4. DOM NR 18, wł. Aniela Galej, drewn., 1920
5. DOM NR 213, wł. Helena Dryniak, drewn., ok. 1925
6. DOM ZE STAJNIĄ NR 214, wł. Michalina Wyrodowicz, drewn., ok. 1938
7. DOM ZE STAJNIĄ I STODOŁĄ NR 215, wł. Wojciech Morąg, drewn., 1907
8. DOM ZE STAJNIĄ NR 226, wł. Stanisław Morąg, drewn., 1930
9. DOM NR 231, wł. Jan Malinowski, drewn., ok. 1912
10. DOM NR 259, wł. Józefa Pucyło, drewn., 1939
11. DOM NR 263, wł. Ryszard Werodowicz, drewn., 1938
12. Stanowisko archeologiczne nr 12(65), w obrębie obszaru 103-82
13. cmentarz rzymsko – katolicki, kon. XIX w.

5.2.4 Zabytki archeologiczne

Gminę Pawłosiów obejmują swoim zasięgiem następujące obszary występowania stanowisk archeologicznych, udokumentowane i przedstawione na arkuszach AZP (Archeologicznych Zdjęć Polski): 103-82, 104-82, 104-83, 103-81, 104-81

AZP 103-82 - w gminie Pawłosiów obszar ten obejmuje swoim zasięgiem następujące miejscowości: Tywonia, Wierzbna, Ożańsk, Szczytna. Prawie cały obszar stanowią płaskie garby trzeciorzędowe, przykryte lessem. Wysokości dochodzą tu do 240-300 m n.p.m. na obszarze dominują stanowiska o charakterze punktów osadniczych zaliczanych do kultury przeworskiej, występują również mniej liczne punkty neolityczne, najczęściej o charakterze śladów kultury mierzanowskiej. Reprezentują je stanowiska: 6(55) w Tywoni, 12(65) w Wierzbnej oraz kultury trzcinieckiej na stanowiskach: 11(80) w Ożańsku i 6(55) w Tywoni.

AZP 104-82 - obejmuje swoim zasięgiem miejscowości gminy Pawłosiów: Cieszacin Mały, Cieszacin Wielki, Kidałowice, Szczytna, Pawłosiów, Tywonia. Obszar położony jest na Pogórzu Rzeszowskim. Płaskie garby trzeciorzędowe, przykryte piaskami i glinami czwartorzędowymi oraz lessem, dochodzą tu do 265 m n.p.m. Obecnie pokrycie terenu stanowią w zdecydowanej przewadze pola orne. Stanowiska występujące na tym obszarze nie są zagrożone bezpośrednim zniszczeniem, jedynym długofalowym

czynnikiem jest erozja gleb. Na wymienionym obszarze najliczniej występują punkty z okresów wpływów rzymskich (w tym liczne osady) również z okresów wczesnego średniowiecza i epoki kamienia, dodatkowo licznie występują punkty osadnicze w postaci śladów osadnictwa pradziejowego o bliżej nieokreślonej chronologii. Odkryto tu wiele cennych z naukowego punktu widzenia stanowisk, takich jak stanowisko 39(104) w Pawłosiowie (osada kultury przeworskiej), 44(109) w Pawłosiowie (osada kultury przeworskiej ze śladami osadnictwa neolitycznego i wczesnośredniowiecznego), w Cieszacinie Małym stan. 7/49 (ślad osadnictwa kultury świdurskiej paleolitu schyłkowego) także w Cieszacinie Małym stan. 4/46 (osada neolityczna i wczesnośredniowieczna ze śladami osadnictwa łużyckiego), w Cieszacinie Wielkim stan. 24(35) (osada kultury pucharów lejkowatych) oraz stan. 21(28) (osada kultury przeworskiej ze śladami osadnictwa neolitycznego i wczesnośredniowiecznego) w Pawłosiowie stan. 6/71, 11/76, 12/77, 13/78, 14/79 (osady kultury przeworskiej).

AZP 103-81 - obejmuje niewielkim zasięgiem gminę Pawłosiów. W zasadzie dotyczy tylko miejscowości Ożańsk. Na szczególną uwagę w obrębie wskazanego AZP zasługuje stan. 85 w Ożańsku.

AZP 104-81 - obszar ten obejmuje bardzo małym zasięgiem gminę Pawłosiów. Występujące tu stanowiska to: stan. 5(17) w Ożańsku, 1(18) w Cieszacinie Małym z okresu epoki brązu. Nie posiadają one szczególnego znaczenia.

AZP 104-83 - obszar położony jest na pograniczu Pogórza Rzeszowskiego i Pradoliny Podkarpackiej. Obszar obejmuje niewielkim zasięgiem gm. Pawłosiów i zasadniczo dotyczy stanowisk występujących w obrębie miejscowości Kidałowice. Na szczególną uwagę zasługuje tu stanowisko 10/42 w Kidałowicach jest to pochodząca z prehistorii osada.

5.2.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- sztuki widowiskowe
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym

Wyżej wymienione cele realizowane są przez prężnie działający Gminny Ośrodek Kultury w Pawłosiowie, który jest gminną instytucją kultury nastawioną na animację środowiska lokalnego i edukację kulturalną. Jej wielokierunkowa działalność ma na celu dotarcie do jak największej grupy odbiorców i zaangażowanie ich do aktywnego uczestnictwa w kulturze. W tym celu utworzone zostały świetlice wiejskie w Cieszacinie Wielkim, Kidałowicach, Maleniskach, Ożańsku, Pawłosiowie i Wierzbnej. Wizytówką Gminy Pawłosiów jest działające od 1998 roku Stowarzyszenie Folklorystyczne „Pawłosiowianie”, Zespół Pieśni Biesiadnej „WIERZBIANIE”, kapela ludowa oraz młodzieżowy folklorystyczny zespół taneczny z Pawłosiowa. Zespoły te są stałym elementem działania GOK w sferze kultywowania i rozpowszechniania rodzimych tradycji. Ponadto GOK ściśle współpracuje z działającymi na terenie gminy Kołami Gospodyń Wiejskich, Szkołami, Jednostkami OSP oraz innymi organizacjami pozarządowymi. Obecnie Gminny Ośrodek Kultury działa jako Instytucja Kultury, na podstawie uchwały Rady Gminy Pawłosiów z dnia 27 listopada 2007 roku.

Rokrocznie odbywają się w naszej gminie różne imprezy kulturalne m.in. Dożynki Gminne, Przegląd Kołód i Pastoralek, Święto lotników.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Opiece nad zabytkami w gminie Pawłosiów podlegają obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych Województwa Podkarpackiego, prowadzonego przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru.

W trybie określonym w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwość wydania decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych wchodzących w skład tych układów lub zespołów. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku.

W odniesieniu do tego typu obiektu ochronie podlega jego forma architektoniczna we wszystkich jej elementach, w tym: wysokość, forma dachu, kompozycja elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką, materiał budowlany. Ochronie podlega również funkcja obiektu, której ewentualna zmiana wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Warunkami ochrony są:

*trwałe zachowanie formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków;

*utrzymanie otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,

*wszelkie zmiany - wewnątrz i na zewnątrz - dotyczące obiektu zabytkowego wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Teren gminy Pawłosiów został przebadany powierzchniowo w ramach Programu Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Wyniki badań są dostępne Krajowym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków, a także w archiwum Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu. Realizacja program AZP rozpoczęła się w latach osiemdziesiątych, archeolodzy prowadzili na wytyczonych obszarach terenowe badania powierzchniowe. Ich wyniki to podstawowa baza informacji o zasobach archeologicznych oraz punkt wyjścia dla dalszych etapów badań, czyli prac wykopaliskowych.

Uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego, o szczególnej wartości dla kultury, następuje na drodze rozporządzenia wydanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, określającego jego granice, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej

i osadniczej, następuje na podstawie uchwały przyjętej przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Na terenie gminy Pawłosiów nie istnieją pomniki historii oraz parki kulturowe.

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczą w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w GEZ, oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Na terenach Gminy Pawłosiów objętych obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego nie występują obiekty zabytkowe ani stanowiska archeologiczne.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568) oraz rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy Pawłosiów.

Ewidencją objęte są obiekty mieszkalne stanowiące świadectwa minionych epok, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną przez nie wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Gminna ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym, jest uzupełniana i weryfikowana. Wprowadzane zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz przedmiotowego Programu. Niezbędna jest okresowa aktualizacja, polegająca na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych.

Należy podkreślić, że te obiekty zabytkowe, które uwzględnione są w ewidencji zabytków, a nie figurują w rejestrze zabytków, nie są prawnie chronione. Uwzględnienie ich wyłącznie w ewidencji ma charakter informacyjny, pomocny przy określaniu i ocenianiu zasobów zabytkowych na określonym terenie oraz przy opracowywaniu programów opieki nad zabytkami (również obiekty znajdujące się w ewidencji gminnej ujmowane są w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego – i jest to forma ochrony – pkt 5.3. formy ochrony)

Zasób dziedzictwa archeologicznego tworzą materialne ślady działalności człowieka w przeszłości zalegające pod ziemią lub pod wodą. Zabytkami archeologicznymi są nie tylko przedmioty związane z aktywnością ludzką, ale przede wszystkim całe układy warstw ziemnych, w których pierwotnie te obiekty się znajdują. Nieruchome zabytki archeologiczne, nazywane stanowiskami archeologicznymi podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania i to ich w pierwszej kolejności dotyczą zapisy prawne dotyczące zabytków archeologicznych.

Dziedzictwo archeologiczne jest nieodnawialne, ponieważ nie można odtworzyć raz naruszonego układu warstw ziemnych stanowiska archeologicznego. Każda ingerencja w tę skomplikowaną strukturę jest eksperymentem nieodwracalnym. Nawet archeologiczne prace wykopaliskowe, polegające na badaniu i interpretacji układu nawarstwień ziemnych oraz zabezpieczeniu odsłoniętych zabytków ruchomych prowadzą do zniszczenia nieruchomego zabytku archeologicznego.

Na terenach, gdzie znajdują się stanowiska archeologiczne należy zwrócić uwagę inwestorom na obowiązki wynikające z ustawowej ochrony zabytków archeologicznych oraz konieczności uzyskania zezwoleń na przeprowadzenie prac w strefach obserwacji archeologicznej i w rejonie oznaczonych stanowisk archeologicznych.

W razie potwierdzenia w wyniku badań archeologicznych może zaistnieć konieczność przemianowania tej strefy w całości lub części, w strefie ścisłej ochrony reliktyw archeologicznych, co może w konsekwencji pociągnąć za sobą na tym obszarze zakaz wszelkiej działalności budowlanej. Tak więc w pierwszej kolejności oznacza to, że nie można prowadzić na nich żadnych prac ziemnych bez zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (takich jak np. budowa domów, dróg, zakładanie różnych instalacji, eksploatacja kruszywa itp.).

W razie odkrycia jakiegokolwiek nowego materiału archeologicznego należy powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.5. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy.

Zabytkiem o najważniejszym znaczeniu dla gminy Pawłosiów jest Zespół Pałacowo Parkowy w Ożańsku. Pałac Ożański jest malowniczo położony we wspaniałym dworskim parku ze stawem. Zajmuje on centralne miejsce w parku gdzie prowadzi do niego piękna kasztanowa aleja zakończona dużym rondem. Część reprezentacyjną stanowi fasada środkowa z rozległymi tarasami w otoczeniu rzadkich okazów starodrzewia, krzewów i kwiatów. Luksusowe wnętrza urządzone meblami z minionej epoki, sielskie krajobrazy budzą tęsknotę za minionym czasem i przywołują niepowtarzalną atmosferę. Pierwsza wzmianka o Ożańsku i jego przodkach sięga XV wieku, a ostatnimi właścicielami Ożańska oraz okolicznych terenów stała się rodzina Rosińskich. W 1934 roku hrabia Ignacy Rosiński – ówczesny właściciel majątku wybudował nowoczesny jak na tamtejsze warunki pałac, którego ogólny kształt zachował się do dnia dzisiejszego. W czasie okupacji Ożański znajdował się pod administracją niemiecką. Po zakończeniu działań wojennych pałac został doszczętnie zniszczony, pozostały jedynie puste mury. Zniknęło cenne wyposażenie z niepowtarzalnymi kolekcjami porcelany, sreber, obrazów i antyków.

W 2011 roku Pałac Ożański doczekał się nowego właściciela, który przywrócił mu dawną świetność. Obecnie pałacowe wnętrza stanowią sale: kolumnowa, lustrzana, kominkowa, konferencyjna wraz z zapleczem gastronomicznym oraz częścią hotelową.

Kolejnym zabytkiem jest Pałac Siemieńskich w Pawłosiowie. Pałac przetrwał do 1915 r., kiedy to został zniszczony podczas działań wojennych. Jedynie starsza część pałacu, tj. dwór pojezuicki, odpowiada rzeczywistości wyglądowni.

Na temat wystroju architektonicznego wnętrz pałacowych i ich wyposażenia brak przekazów. Pałac stał pośród krajobrazowego parku, na zboczu skarpy opadającej ku rozległemu dziedzińcowi, za którym był ogród. Po wojnie w 1944r. majątek objęto reformą rolną, a zabudowania dworskie wraz z parkiem przekazano Gimnazjum Rolniczemu. Później użytkowało je Technikum Weterynaryjne, a następnie Technikum i Zasadnicza Szkoła Ogrodnicza. Park pawłosiowski mimo zmian, jakie wprowadzono w XIX i XX w, następnie zniszczeń wojennych i zaniedbań pielęgnacyjnych po II wojnie światowej, zachował walory założenia krajobrazowego z końca XVIII w. Czytelny jest w dużej mierze dawny układ alejek spacerowych. Część przyszkolna parku składa się z ozdobnego klombu i kwietników, obejmujących teren dawnego podjazdu. Park właściwy rozplanowany jest na grzbiecie wzniesienia. Rosną tu pomnikowe dęby szypułkowe, pozostałość starej dąbrowy. Wśród XIX i XX-wiecznych nasadzeń jest wiele rzadkich i egzotycznych drzew i krzewów, jak miłorząb japoński, iglicznia trójcierniowa, sosna wejmutka, platan. Pośród nich zachował się jedyny relikwitu jezuickiego założenia dworskiego późnobarokowa, murowana kapliczka. Na terenie całej gminy zlokalizowane są także inne zabytkowe kapliczki, o równie istotnym znaczeniu.

Równie ważnym zabytkiem dla gminy, aczkolwiek pozostającym w złym stanie technicznym jest zespół dworski w Cieszacinie Wielkim. Ten elektyczny dworek w formie prostokątnego, piętrowego budynku z wyższą wieżą nazywany zameczkiem, został wybudowany na przełomie XIX i XX w. W latach 80-tych rozpoczęto remont dworku, jednak wkrótce został przerwany. Obecnie budynek ulega postępującej dewastacji. W drzewostanie parku zachowały się skupiska sędziwych dębów – pomników przyrody.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Atrakcyjne położenie gminy pod względem krajobrazowym 2. Dobra sieć komunikacyjna 3. Rozwinięta infrastruktura 4. Dobre warunki do rozwoju różnych form turystyki	1. Zły stan techniczny zabytków wpisanych do rejestru 2. Brak szlaków turystycznych 3. Brak świadomości społecznej w zakresie należytego dbania o zabytki 4. Mało terenów leśnych

SZANSE	ZAGROŻENIA
1.Opracowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych), wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego 2.Rozwój agroturystyki 3.Tworzenie miejsc aktywnego wypoczynku dla mieszkańców i gości przy wykorzystaniu naturalnych warunków gminy (stadion, ścieżki rowerowe) 4. Współpraca i koordynacja działań konserwatorskich z Podkarpackim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków	1.Brak tradycji korzystania z istniejących walorów 2.Samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień z konserwatorem 3.Brak środków finansowych na odnowę obiektów zabytkowych 4.Brak działań w celu pozyskiwania dotacji unijnych na ochronę zabytków

7. Założenia programowe - zestawienie celów priorytetowych, kierunków działań i zadań do realizacji programu opieki nad zabytkami Gminy Pawłosiów na lata 2013 - 2016:

Priorytety wyznaczone w programie wynikają zarówno z wymagań ustawowych, jak również podporządkowane są głównemu celowi działań samorządu, jakim jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy, prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. Podporządkowane jest temu planowanie strategiczne gminy, które łączy problematykę społeczną, gospodarczą i przestrzenną.

W strategii określone zostały misje rozwojowe gminy polegające na stworzeniu warunków dla inwestorów; wykorzystywaniu zasobów i walorów gminy; wspieraniu edukacji, kultury i sportu.

Główne założenia Programu:

1. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy
2. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzacje zabytków będących własnością gminy
3. Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością gminy) do nowych funkcji
4. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą
5. Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, dawnych parkach dworskich
6. Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną.
7. Walka z samowolami budowlanymi
8. Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy
9. Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji środowiska kulturowego
10. Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego
11. Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich
12. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych
13. Opracowanie szlaków turystycznych(pieszych, rowerowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego
14. Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
15. Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego Gminy
16. Założenie kart adresowych zabytków w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ)

17. Aktualizacja i uzupełnianie gminnej ewidencji o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną

8. Instrumenty wdrażania i realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Pawłosiów

Cele i zadania, które zostały umieszczone w niniejszym Programie realizowane będą poprzez:

1. Czynną współpracę władz samorządowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz z: właścicielami i posiadaczami obiektów, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi;

2. Działania własne Gminy:

a) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów, które winny być objęte ochroną;

b) utrzymywanie, wykonywanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy;

c) prowadzenie działań edukacyjnych, promocyjnych, itp.

3. Działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy unijnych.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami został opracowany na okres czterech lat (lata 2012 - 2016). Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje wójta Gminy do sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji programu opieki. Następnie sprawozdania przekazywane powinny być do Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wyniki sprawozdań powinny być wykorzystywane przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji wojewódzkiego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Program ten po zaopiniowaniu przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z siedzibą w Przemyśle, zostanie przedstawiony Radzie Gminy Pawłosiów, w celu przyjęcia go uchwałą.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, nie tylko właściciele i użytkownicy obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszyscy mieszkańcy, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i decyduje o jej atrakcyjności.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały "Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pawłosiów na lata 2012 - 2016)" będzie jednym z elementów polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących wspierania, koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Opracowanie i uchwalenie programu nie powinno być traktowane jedynie jako realizacja przez Gminę ustawowego zadania, gdyż służyć ma on rozwojowi Gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prócz określenia zasad i form ochrony i opieki nad zabytkami porusza także zagadnienia finansowania prac przy zabytkach z udziałem środków państwa. Pomoc finansową państwa mogą uzyskać prace prowadzone wyłącznie w obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Art. 71. ust. 2 wspomnianej ustawy określa, że sprawowanie opieki nad zabytkiem wpisanym do rejestru zabytków, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich, budowlanych dla obiektów, których właścicielem lub użytkownikiem jest samorząd, stanowi zadanie własne samorządu, jednak art. 73 mówi, że osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku mogą ubiegać się o dotacje celową z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku.

Źródłem finansowania zadań wskazanych do realizacji w Programie, będą zarówno środki własne Gminy, które pozostają w dyspozycji lub w zasięgu władz samorządowych, jak również inne źródła (prywatne, rządowe, itp.), tj.:

środki pochodzące z budżetu Gminy Pawłosiów

środki znajdujące się w gestii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

środki własne właścicieli obiektów zabytkowych,
 środki zewnętrzne (środki unijne, dotacje, darowizny, zbiórki komitetów działających
 na rzecz ochrony zabytków, inicjatywy społeczne, cegiełki),
 darowizny na rzecz Gminy,
 fundusze krajowe i zagraniczne w tym z Unii Europejskiej,
 inne środki przewidziane prawem.

Możliwości pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami:

1) dotacje na prace przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków udzielane przez Zarząd Województwa Podkarpackiego - www.wrotapodkarpackie.pl

2) Program operacyjny „Promesa Ministra Kultury” - www.mkidn.gov.pl

3) Program Operacyjny Dziedzictwo kulturowe - www.mkidn.gov.pl

4) Program Kultura 2007-2013 - www.program-kultura.eu

5) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 - www.minrol.gov.pl

6) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko - www.pois.gov.pl

7) Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju dla małych projektów w ramach działania 413 PROW 2007 - 2013

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W budżecie Gminy Pawłosiów na 2013 r., na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przeznaczono 2000 zł.

W okresie czterech lat obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami, każdego roku Gmina przeznaczy środki na konserwację zabytków. Planowane jest przygotowanie dokumentacji projektowej na budowę ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych. Na bieżąco wykonywane będą również prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków(GEZ).

Zadania programu opieki będą też realizowane przez instytucje kultury podległe gminie: Gminny Ośrodek Kultury oraz biblioteki, w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia).

12. Aneksy

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW				
LP.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacja o wpisie do rejestru zabytków
1	Cieszacin Mały	Kapliczka, murowana	Cieszacin Mały obok domu nr 62,	-
2	Cieszacin Mały	Pozostałości zespołu dworskiego	Cieszacin Mały	-
3	Cieszacin Mały	DOM NR 13	Cieszacin Mały13	-
4	Cieszacin Mały	DOM NR 35,	Cieszacin Mały 35	-
5	Cieszacin Mały	DOM NR 47	Cieszacin Mały 47	-
6	Cieszacin Mały	DOM NR 49,	Cieszacin Mały 49	-
7	Cieszacin Mały	DOM NR 52,	Cieszacin Mały 52	-

8	Cieszacin Mały	DOM NR 56	Cieszacin Mały 56	-
9	Cieszacin Mały	DOM NR 64,	Cieszacin Mały 64	-
10	Cieszacin Mały	DOM NR 65	Cieszacin Mały 65	-
11	Cieszacin Mały	DOM NR 90	Cieszacin Mały 90	-
12	Cieszacin Mały	DOM NR 91	Cieszacin Mały 91	-
13	Cieszacin Mały	Stanowisko archeologiczne nr 7/49,	w obrębie obszaru 104-82	-
14	Cieszacin Mały	Stanowisko archeologiczne nr 4/46,	w obrębie obszaru 104-82	-
15	Cieszacin Mały	Stanowisko archeologiczne nr 1(18),	w obrębie obszaru 104-81	-
16	Cieszacin Wielki	Kapliczka MB Szkaplerznej, murowana 1890	Cieszacin Wielki	-
17	Cieszacin Wielki	Kapliczka Serca Pana Jezusa, murowana	Cieszacin Wielki obok domu nr 25	-
18	Cieszacin Wielki	Kapliczka, murowana	Cieszacin Wielki obok domu nr 53	-
19	Cieszacin Wielki	Szkoła	Cieszacin Wielki	-
20	Cieszacin Wielki	Szkoła drewniana	Cieszacin Wielki	-
21	Cieszacin Wielki	Zagroda	Cieszacin Wielki 173	-
22	Cieszacin Wielki	DOM NR 12	Cieszacin Wielki 12	-
23	Cieszacin Wielki	DOM NR 14	Cieszacin Wielki 14	-
24	Cieszacin Wielki	DOM NR 17	Cieszacin Wielki 17	-
25	Cieszacin Wielki	DOM NR 29	Cieszacin Wielki 29	-
26	Cieszacin Wielki	DOM NR 48	Cieszacin Wielki 48	-
27	Cieszacin Wielki	DOM NR 53	Cieszacin Wielki 53	-
28	Cieszacin Wielki	DOM NR 88	Cieszacin Wielki 88	-
29	Cieszacin Wielki	DOM NR 93	Cieszacin Wielki 93	-
30	Cieszacin Wielki	DOM NR 101	Cieszacin Wielki 101	-
31	Cieszacin Wielki	DOM NR 118	Cieszacin Wielki 118	-
32	Cieszacin Wielki	DOM NR 135	Cieszacin Wielki 135	-
33	Cieszacin Wielki	DOM ZE STAJNIĄ NR 137	Cieszacin Wielki 137	-
34	Cieszacin Wielki	DOM NR 150	Cieszacin Wielki 150	-
35	Cieszacin Wielki	DOM NR 154	Cieszacin Wielki 154	-
36	Cieszacin Wielki	DOM NR 157	Cieszacin Wielki 157	-
37	Cieszacin Wielki	DOM NR 168	Cieszacin Wielki 168	-
38	Cieszacin Wielki	DOM NR 178	Cieszacin Wielki 178	-
39	Cieszacin Wielki	DOM NR 179 A	Cieszacin Wielki 179A	-
40	Cieszacin Wielki	DOM OB. sklep wł. GS	Cieszacin Wielki	-

41	Cieszacin Wielki	STODOŁA NR 111	Cieszacin Wielki 111	-
42	Cieszacin Wielki	Stanowisko archeologiczne nr 24(35)	w obrębie obszaru 104-82	-
43	Cieszacin Wielki	Stanowisko archeologiczne nr 21(28),	w obrębie obszaru 104	-
44	Cieszacin Wielki	Stanowisko archeologiczne	w obrębie obszaru 104	-
45	Kidałowice	Kapliczka, murowana 1902	Kidałowice	-
46	Kidałowice	Szkoła, ob. dom mieszkalny	Kidałowice	-
47	Kidałowice	DOM NR 14	Kidałowice	-
48	Kidałowice	DOM NR 20	Kidałowice	-
49	Kidałowice	DOM ZE STAJNIĄ NR 35	Kidałowice	-
50	Kidałowice	DOM NR 51	Kidałowice	-
51	Kidałowice	DOM ZE STAJNIĄ I STODOŁĄ NR 55	Kidałowice	-
52	Kidałowice	DOM NR 56	Kidałowice	-
53	Kidałowice	DOM NR 60	Kidałowice	-
54	Kidałowice	DOM NR 63	Kidałowice	-
55	Kidałowice	DOM ZE STAJNIĄ NR 94	Kidałowice	-
56	Kidałowice	DOM NR 95	Kidałowice	-
57	Kidałowice	DOM ZE STAJNIĄ I STODOŁĄ NR 96	Kidałowice	-
58	Kidałowice	Stanowisko archeologiczne nr 10/42	w obrębie obszaru 104-83	-
59	Kidałowice	cmentarz rzymsko – katolicki, kon. XIX w	Kidałowice	-
60	Maleniska	Kaplica cmentarna, murowana 1 ćw XX	Maleniska	-
61	Maleniska	Kapliczka Matki Boskiej, murowana pocz XX	Maleniska	-
62	Maleniska	DOM NR 60	Maleniska 60	-
63	Maleniska	DOM NR 102	Maleniska 102	-
64	Maleniska	cmentarz rzymsko-katolicki, daw. Ewangelicki, 1930 r.	Maleniska	-
65	Maleniska	mogiła oficera Wermachtu, 1943 r.	Maleniska	-
66	Ożańsk	Kapliczka MB Niepokalanej, murowana, 1920	Ożańsk, obok domu nr 67	-
67	Ożańsk	Kapliczka MN Różańcowej, murowana pocz.XX w	Ożańsk, w parku	-
68	Ożańsk	Szkoła	Ożańsk	-
69	Ożańsk	DOM NR 35	Ożańsk 35	-
70	Ożańsk	Stanowisko archeologiczne nr 11(80)	w obrębie obszaru 103-82	-

71	Ożańsk	Stanowisko archeologiczne nr 85	w obrębie obszaru 103-81	-
72	Ożańsk	Stanowisko archeologiczne nr 5(17),	w obrębie obszaru 104-81	-
73	Ożańsk	Dwór, mur., 1936, przebud. l. 60 XX	Ożańsk	-
74	Ożańsk	2 obory, mur, 1936	Ożańsk	-
75	Pawłosiów	Kapliczka św Antoniego, murowana XVIII	Pawłosiów	-
76	Pawłosiów	Kapliczka murowana z 1910	Pawłosiów, obok domu nr 50	-
77	Pawłosiów	Kapliczka murowana poł XIX	Pawłosiów	-
78	Pawłosiów	Kapliczka MB Niepokalanej, murowana 1904	Pawłosiów	-
79	Pawłosiów	DOM NR 10	Pawłosiów 10	-
80	Pawłosiów	DOM NR 12	Pawłosiów 12	-
81	Pawłosiów	DOM NR 19	Pawłosiów 19	-
82	Pawłosiów	DOM NR 31	Pawłosiów 31	-
83	Pawłosiów	DOM ZE STAJNIĄ NR 77	Pawłosiów 77	-
84	Pawłosiów	DOM NR 103	Pawłosiów 103	-
85	Pawłosiów	DOM NR 113	Pawłosiów 113	-
86	Pawłosiów	DOM NR 139	Pawłosiów 139	-
87	Pawłosiów	DOM NR 148	Pawłosiów 148	-
88	Pawłosiów	DOM NR 149	Pawłosiów 149	-
89	Pawłosiów	DOM NR 158	Pawłosiów 158	-
90	Pawłosiów	DOM NR 180	Pawłosiów 180	-
91	Pawłosiów	DOM NR 188	Pawłosiów 188	-
92	Pawłosiów	DOM NR 221	Pawłosiów 221	-
93	Pawłosiów	DOM NR 236	Pawłosiów 236	-
94	Pawłosiów	DOM NR 251	Pawłosiów 251	-
95	Pawłosiów	DOM NR 253	Pawłosiów 253	-
96	Pawłosiów	DOM ZE STAJNIĄ NR 267	Pawłosiów 267	-
97	Pawłosiów	DOM NR 279	Pawłosiów 279	-
98	Pawłosiów	DOM NR 341	Pawłosiów 341	-
99	Pawłosiów	Stanowisko archeologiczne nr 39(104),	w obrębie obszaru 104-82	-
100	Pawłosiów	Stanowisko archeologiczne nr44(109)	w obrębie obszaru 104-82	-
101	Pawłosiów	Stanowisko archeologiczne nr 6/71, 11/76, 12/77, 13/78, 14/79	w obrębie obszaru 104-82	-
102	Pawłosiów	cmentarz wojenny	Pawłosiów	-

103	Pawłosiów	cmentarz epidemiczny, 1856 r.	Pawłosiów	-
104	Pawłosiów	Obora, mur., 2 poł. XIX	Pawłosiów	-
105	Pawłosiów	Stodoła., mur., 2 poł. XIX	Pawłosiów	-
106	Pawłosiów	Spichlerz, mur., 2 poł. XIX	Pawłosiów	-
107	Pawłosiów	Lamus, mur., 2 poł. XIX	Pawłosiów	-
108	Szczytna	Świetlica wiejska	Szczytna	-
109	Szczytna	DOM ZE STAJNIĄ NR 15	Szczytna 15	-
110	Szczytna	DOM NR 19	Szczytna 19	-
111	Szczytna	DOM NR 43	Szczytna 43	-
112	Szczytna	DOM NR 46	Szczytna 46	-
113	Szczytna	DOM NR 61	Szczytna 61	-
114	Szczytna	DOM NR 66	Szczytna 66	-
115	Szczytna	DOM NR 74	Szczytna 74	-
116	Tywonia	Kapliczka, murowana k. XIX	Tywonia	-
117	Tywonia	Świetlica wiejska	Tywonia	-
118	Tywonia	DOM ZE STAJNIĄ NR 22	Tywonia 22	-
119	Tywonia	DOM NR 24	Tywonia 24	-
120	Tywonia	DOM NR 89	Tywonia 89	-
121	Tywonia	DOM NR 109	Tywonia 109	-
122	Tywonia	DOM NR 114	Tywonia 114	-
12	Tywonia	DOM NR 122	Tywonia 122	-
124	Tywonia	DOM NR 123	Tywonia 123	-
125	Tywonia	Stanowisko archeologiczne nr 6(55),	w obrębie obszaru 103-82	-
126	Widna Góra	DOM NR 23	Widna Góra 23	-
127	Widna Góra	DOM NR 49	Widna Góra 49	-
128	Widna Góra	DOM NR 66	Widna Góra 66	-
129	Wierzbna	Kapliczka murowana	Wierzbna, obok domu nr 50	-
130	Wierzbna	ZAGRODA NR 10	Wierzbna 10	-
131	Wierzbna	DOM NR 5	Wierzbna 5	-
132	Wierzbna	DOM NR 18	Wierzbna 19	-
133	Wierzbna	DOM NR 213	Wierzbna 213	-
134	Wierzbna	DOM ZE STAJNIĄ NR 214	Wierzbna 214	-
135	Wierzbna	DOM ZE STAJNIĄ I STODOŁĄ NR 215	Wierzbna 215	-
136	Wierzbna	DOM ZE STAJNIA NR 226	Wierzbna 226	-

137	Wierzbna	DOM NR 231	Wierzbna 231	-
138	Wierzbna	DOM NR 259	Wierzbna 259	-
139	Wierzbna	DOM NR 263	Wierzbna 263	-
140	Wierzbna	Stanowisko archeologiczne nr 12(65)	w obrębie obszaru 103-82	-
141	Wierzbna	cmentarz rzymsko- katolicki	kon. XIX w.	-

REJESTR ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Data wpisu
1	Cieszacin Wielki	Zespół dworski	Cieszacin Wielki	A-402	16.01.1984
2	Ożańsk	Park podworski	Ożańsk	A-177	05.01.1987
3	Pawłosiów	Zespół dworsko-parkowy	Pawłosiów	A-178	2.01.1987